

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Полтавський державний аграрний університет
Institute of European Education (Болгарія)
Національний аграрний університет Вірменії
University of Opole (Польща)
International Slavic University (Македонія)
ISMA University (Латвія)
Громадська спілка «Полтавське товариство
сільського господарства»**

Кафедра захист рослин

**VII Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція
«Сучасні аспекти і технології у захисті рослин»,
присвячена 90-річчю з дня народження
засновника національної моделі органічного землеробства
Семена Антонця**

*25 листопада 2025 року
м. Полтава*

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Полтавський державний аграрний університет
Institute of European Education (Болгарія)
Національний аграрний університет Вірменії
University of Opole (Польща)
International Slavic University (Македонія)
ISMA University (Латвія)
Громадська спілка «Полтавське товариство
сільського господарства»**

Кафедра захист рослин

**VII Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція
«Сучасні аспекти і технології у захисті рослин»,
присвячена 90-річчю з дня народження
засновника національної моделі органічного
землеробства Семена Антонця**

25 листопада 2025 року

м. Полтава

Сучасні аспекти і технології у захисті рослин : матеріали VII Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 25 листопада 2025 р.). Полтава: ПДАУ, 2025. 165 с.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17980555>

ISBN 978-617-8797-01-0

Міністерство освіти і науки України, Державна наукова установа «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» (УкрІНТЕІ), Посвідчення № 695 від 11 жовтня 2025 р. (VII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Сучасні аспекти і технології у захисті рослин», присвячена 90-річчю від дня народження засновника національної моделі органічного землеробства Семена Антонця).

У збірнику представлені тези, присвячені сучасним проблемам захисту і карантину рослин, фітосанітарного моніторингу та розвитку агроєкосистем України. Матеріали призначені для наукових співробітників, викладачів, здобувачів вищої освіти та аспірантів вищих навчальних закладів, фахівців і керівників сільськогосподарських підприємств АПК різної організаційно-правової форми господарювання та всіх, кого цікавить проблематика сучасного захисту рослин в агроєкосистемах України.

The collection presents theses devoted to modern problems of plant protection and quarantine, phytosanitary monitoring and development of agroecosystems of Ukraine. The materials are intended for researchers, teachers, graduates and graduate students, specialists and managers of agricultural enterprises of various organizational and legal forms of management and all who are interested in modern plant protection in agroecosystems of Ukraine.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Доля Микола Миколайович – доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри інтегрованого захисту і карантину рослин Національного університету біоресурсів і природокористування України, член-кореспондент Національної академії аграрних наук України.

Поспєлов Сергій Вікторович – доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри землеробства і агрохімії імені Сазанова Полтавського державного аграрного університету.

Рекомендовано до друку Вченою радою Полтавського державного аграрного університету (протокол № 5 від 23.12.2025 року)

Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів. За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідальні автори.

ПРОГРАМНИЙ КОМІТЕТ

Галич О. А.	- професор, ректор Полтавського державного аграрного університету, Україна, м. Полтава;
Маренич М. М.	- доктор сільськогосподарських наук, професор кафедри селекції, насінництва і генетики, директор Навчально-наукового інституту агротехнологій, селекції та екології, Полтавський державний аграрний університет, Україна, м. Полтава;
Писаренко В. М.	- доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри захисту рослин Полтавського державного аграрного університету, Україна, м. Полтава;
Тошко К.	- професор, директор Інституту Європейської освіти, Болгарія, м. Софія;
Гаспарян Г.А.	- професор, завідувач аспірантурою Національного аграрного університету Вірменії, Вірменія, м. Єреван;
Калініченко А. В.	- доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач відділу відновлювальних джерел енергії, Опольський політехнічний університет, Польща, м. Ополе.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Поспєлова Г. Д.	- кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри захист рослин, Полтавський державний аграрний університет
Коваленко Н. П.	- кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри захист рослин, Полтавський державний аграрний університет
Піщаленко М. А.	- кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри захист рослин, Полтавський державний аграрний університет
Самородов В. М.	- доцент кафедри захист рослин, Полтавський державний аграрний університет
Шерстюк О. Л.	- асистент кафедри захист рослин, Полтавський державний аграрний університет

ЗМІСТ

Писаренко В. М., Писаренко П. В., Писаренко В. В.	МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД ПОСТАТЕЙ МАСШТАБУ С. С. АНТОНЦЯ	10
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ І КАРАНТИНУ РОСЛИН В УМОВАХ ОРГАНІЧНОГО ТА ВІДНОВЛЮВАЛЬНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА		14
Писаренко В. М., Піщаленко М. А., Логвиненко В. В.	ОПТИМІЗАЦІЯ ФІТОСАНІТАРНОГО СТАНУ ПОСІВІВ ЗА ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА	14
Павленко А. М., Самородов В. М.	СЕМЕН АНТОНЕЦЬ (1935-2022) У КНИЖКОВОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ: З ФОНДУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОУНБ ІМЕНІ І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО	19
Шиян О. О., Кузьменко Н. В.	ЕКОЛОГІЧНІ АКЦЕНТИ ВИСТАВКИ «СОВІСТЬ ЗЕМЛІ» (ДО 90-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ СЕМЕНА АНТОНЦЯ)	24
Вергунов В. А.	ІНОЗЕМНИЙ ЧЛЕН НААН Ф.Т. МОРГУН (1924-2008), ЩО ЗДІЙСНИВ НАЙБІЛЬШ ЕФЕКТИВНИЙ ТРАНСФЕР ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНСЬКІЙ АГРАРНІЙ НАУЦІ	28
Кириленко І. Г.	ЖИВ І ТВОРИВ, ВИПЕРЕДЖАЮЧИ ЧАС	35
Опара Н. М.	ЕКОЛОГІЧНЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО В ЖИТТІ СЕМЕНА АНТОНЦЯ	39
Шарий Г. І.	СТАЛИЙ РОЗВИТОК – ГЕОПОЛІТИЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ	43
РОЗДІЛ 2. ЗАХИСТ І КАРАНТИН РОСЛИН ТА ЇХ РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ		46
Гуска А. І., Бродська В. Д., Коваленко Н. П.	БІЛА ГНІЛЬ ХРИЗАНТЕМИ (<i>SCLEROTINIA</i> <i>SCLEROTIORUM</i>): ОСОБЛИВОСТІ ПАТОГЕНЕЗУ ТА СТРАТЕГІЯ КОМПЛЕКСНОГО ЗАХИСТУ	46
Коваленко Н. П., Окунська М. О.	БІОЛОГІЯ, ШКОДОЧИННІСТЬ ТА ІНТЕГРОВАНІ МЕТОДИ ЗАХИСТУ РІПЧАСТОЇ ЦИБУЛІ ВІД ЦИБУЛЕВОЇ МУХИ (<i>DELIA ANTIQUA</i> MG.)	49
Коваленко Н. П., Поспелова Г. Д., Реута О. О.	БІОЛОГІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ЧОРНОЇ ПЛЯМИСТОСТІ (<i>MARSSONINA ROSAE</i> (LIB.) DIET.) ТРОЯНД	51
Михайлик М. О., Поспелова Г. Д., Коваленко Н. П.	АНАЛІЗ ФІТОСАНІТАРНОГО СТАНУ ПОСІВІВ РІПАКУ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ХВОРОБ КУЛЬТУРИ	54

культури, виснажуємо на монокультурі безцінній чорноземі, а потім мучимось з експортом виробленого, останнім часом – вже собі у збиток.

А могли б вже давно експортувати не ріпак, а біодизель, не кукурудзу, а біоетанол чи біометан..., окупність такого бізнесу 3 роки! На зерні за минулий рік – 120 млрд. грн. збитків.

Пишу це все і з пронизливою гостротою відчуваю: як же нам його нині не вистачає!

А особливо не вистачає новому поколінню реформаторів.

Мені і моїм сучасникам і соратникам повезло: ми на власні очі бачили справжню професійну хватку, невтомну жагу до останніх днів життя вчитись новому, прискіпливо вникати у все до дрібниць, глибоку зарядженість на роботу, незважаючи на вік.

І все це – з українською душею, надихаючою емоцією, що заряджала всіх навколо неймовірним позитивом і енергією...

Все, за що він брався, буквально горіло в його руках.

Про таких людей зазвичай кажуть, що вони народжуються раз на 100 років.

І як би компліментарно для пам'яті великої людини це не звучало, але такого запасу часу для його нащадків історія, як бачимо, не відвела, а тому вижити, вистояти, вибороти і перемогти в ці буремні і доленосні часи можна лише по-Моргуновськи!

ЕКОЛОГІЧНЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО В ЖИТТІ СЕМЕНА АНТОНЦЯ

Опара Н. М.

Полтавський державний аграрний університет

Людство завжди приділяло велику увагу питанням збереження і примноження родючої сили землі.

В 1890 році на землях Карлівського повіту Полтавської губернії працювала експедиція всесвітньо відомого вченого-грунтознавця Василя Васильовича Докучаєва, під час якої досліджувалися ґрунти, відбиралися моноліти, була складена карта ґрунтів Полтавської губернії.

Минуло 135 років з часу експедиції Докучаєва. На той час показник гумусу складав 4,41 %. На даний час в середньому по області він становить 3,53 %.

Щороку землі України втрачають близько 24 мільйонів тон гумусу. Щохвилини на планеті знищується 50 тон родючого ґрунту через неправильне його використання. Щорічно з оброблюваних земель виноситься понад 25 мільярдів тон поживних речовин. 1 см чорнозему формується приблизно протягом 300 років, а гине 3 роки.

Щорічно у світі понад 20 мільйонів гектар у минулому родючі землі стають непридатними для сільськогосподарського виробництва. Ще 6 мільйонів

гектарів перетворюється в пустелю. Лише в африканських країнах, які розташовані на північ від Сахари, за останні 50 років у пустелю перетворилося 65 мільйонів гектар родючої землі.

На даний час від засолення постраждало 25 % зрошувальних земель Середньої Азії і 20 % земель у Пакистані. Щорічно у світі стається 0,5 мільйонів випадків отруєння пестицидами. І щорічно у світі на поля вносять 400-500 мільйонів тон мінеральних добрив.

Після рубок лісів інфільтраційні властивості ґрунту знижуються в 35 рази, а інтенсивність його змиву збільшується в 15 разів. Все це наслідки споживацького, безгосподарного ставлення до нашої матінки - Землі.

До початку російсько-української війни в Україні було 411 тисяч га земель органічного землеробства.

Одним із основних постулатів філософії знаного хлібороба, Героя України Семена Свиридоновича Антонця, керівника ПП «Агроекологія» був наступний: «На нашій Землі потрібно господарювати, а не експлуатувати її, потрібно Землю берегти!»

Понад 45 років у господарстві дотримуються принципу науково-обґрунтованої сівозміни, яка є обов'язковою в органічному землеробстві. В господарстві функціонує чітка восьмипільна сівозміна, під час якої висівають основні сільськогосподарські культури: озиму пшеницю, ячмінь, овес, кукурудзу, соняшник, багаторічні трави, льон олійний, просо, гречку, сою, ріпак, жито, горох. Висівають також так звані «нішеві культури»: нут, сочевиця, спельта.

Використання і дотримання принципів сівозміни має велике значення у живленні сільськогосподарських культур, у профілактиці розповсюдження бур'янів і хвороб.

Як приклад ведення дбайливого землеробства:

Під час підготовки полів під озиму пшеницю (як попередник була люцерна і еспарцет), підрізається коренева шийка для запобігання проростання рослин.

Після відмирання кореневої системи люцерни, що глибоко проникає в ґрунт в цих ходах відбувається насичення ґрунту вологою. Під люцерною за рахунок бульбочкових бактерій, що надійно фіксують азот атмосфери, накопичується від 100-120, а іноді навіть більше кілограмів природнього (а не синтетичного!!!) азоту. В свою чергу люцерна сприяє утворенню комкуватої структури ґрунту.

У господарстві для міжрядних обробітків, обробітку ґрунту, сівби використовується високопродуктивна сучасна техніка.

Боротьба з бур'янами ведеться механічними способами: культиватори, пропалювання штригельною та ротаційною боролами.

Для боротьби зі хворобами і шкідниками в органічному землеробстві дозволено використовувати в екстремальних випадках ефективні біологічні препарати.

На полях ПП «Агроекологія» вирощують багато культур селекції Полтавського державного аграрного університету. Одним з них є сорт зерна «Полтавська золотиста». Це зерно вважається високопоживним, вирощеним на «живій» землі, дорідним, екологічно безпечним.

Дітище патріарха органічного землеробства Семена Антонця – ПП «Агроекологія» - є найстарішим підприємством на теренах нашої країни, яке працює винятково за органічними технологіями.

З 1975 року в господарстві запроваджено безвідвальний обробіток ґрунту. З 1978 року господарство відмовилось від застосування агрохімікатів, гербіцидів. Через декілька років – «черга дійшла» і до відмови від мінеральних добрив.

Виробнича діяльність підприємства здійснюється на площі близько 7000 га.

Господарство спеціалізується на молочному і м'ясному скотарстві. ПП «Агроекологія» має статус племінного заводу української червоно-рябої молочної породи та племінного репродуктора абердин-ангуської м'ясної породи.

Для переробки продукції рослинництва є власні виробничі потужності. Асортимент продукції складає понад тридцять найменувань.

Значним досягненням є Центр органічного землеробства, який є осередком для проведення різноманітних заходів з питань органічного землеробства, проходження стажування та виробничої практики.

Господарство є базою практики для здобувачів вищої освіти Полтавського державного аграрного університету.

За понад 45 років в господарстві прийняли велику кількість делегацій не тільки з України, бувших країн СНГ, а і з усього світу.

В їх складі були знані вчені-аграрії, виробничники, політики, фермери, представники засобів масової інформації, представники культури і мистецтва.

В ПП «Агроекологія» окрім власних напрацювань, надбань і досвіду користуються досвідом різних країн світу, що впевнені в необхідності екологічної, економічної, соціальної модернізації сучасного землеробства з метою переходу до більш стійких форм ведення сільськогосподарського виробництва.

Цікавість до екологічного землеробства зростає в усьому світі у зв'язку з тим, що індустріальна модель інтенсифікації сільського господарства не в змозі забезпечити стійкий розвиток аграрного сектору. Відомо, що в 10 грамах ґрунту міститься в 1,5 рази більша кількість ґрунтової біоти (число живих організмів), чим населення земної кулі.

Ще в грудні 2015 року в Парижі лідери країн світу схвалили ініціативу «Чотири на 1000», що висунув тодішній Міністр сільського господарства Франції пан Ле Фол. Суть цієї ініціативи – щорічне збільшення вмісту вуглецю в ґрунті для зниження ризику глобального потепління і недопущення зростання температури повітря вище критичного рівня – 2°C. Тим самим, більше

накопичення вуглецю в ґрунті (органічної речовини ґрунту) сприяє охолодженню нашої планети, попереджає глобальне потепління, збільшуючи продовольчу безпеку в усьому світі. Краще забезпечені в джерелах вуглецю ґрунту є більш здоровим.

Міжнародна організація в підтримку органічного руху (IFOAM) визначила чотири основних принципи екологічного розвитку землеробства.

1. Принцип екології.

Екологічне сільське господарство базується на живих екологічних системах, підтримуючи і допомагаючи ним.

У випадку з культурами мова іде про живий ґрунт в якому необхідно підтримувати екологічні процеси і кругообіг речовин і енергії для забезпечення рівноваги у природі і для тварин – ціла екосистема господарства. Відмова від застосування вкладень ззовні компенсується за рахунок повторного використання, кругообігу і ефективного керування матеріалами і енергією, що дозволить підтримувати і покращувати якість оточуючого середовища і зберігати природні ресурси.

Біорізноманіття і адаптація до місцевих екологічних і культурних умов кожного господарства є наріжними принципами при плануванні ведення господарств на екологічній основі.

2. Принцип здоров'я.

Екологічне сільське господарство підтримує здоров'я для усіх компонентів живої природи: ґрунт, тварини, людина і земна куля – нероздільне ціле.

Здоров'я визначає цілісність і нероздільність живих систем.

Для живих і здорових організмів ключовими характеристиками є імунність і властивість до відновлення і регенерації. Для виробництва продуктів харчування високої якості при високій їх поживності, екологічне землеробство виключає застосування антибіотиків для тварин, мінеральних добрив, пестицидів, харчових добавок.

3. Принцип справедливості.

Він виражається через рівноправність і повагу до усіх компонентів оточуючого світу, включаючи людину і її відношення до інших живих істот.

Така справедливість повинна бути забезпечена на всіх рівнях і для усіх учасників, що залучене до виробництва екологічної продукції – виробників сільськогосподарської продукції (фермерів), робітників, переробників, дистриб'юторів, продавців і споживачів.

Усі вони повинні бути забезпечені гарним рівнем життя при зниженні рівня бідності.

Одночасно тварини також повинні бути забезпечені умовами утримання, що відповідають їх фізіологічним особливостям і природі їх поведінки.

Цей принцип вимагає відкритих і справедливих систем виробництва, розподілу і торгівлі, з урахуванням реальної екологічної і соціальної вартості.

4. Принцип турботи.

Екологічне сільське господарство передбачає обережне і відповідальне ведення господарства для захисту здоров'я та добробуту нинішніх поколінь людей і оточуючого середовища.

Обережність і відповідальність є наріжними і в керівництві і розвитку екологічного господарства.

Наукові знання досить важливі, але вони недостатні. Потрібен практичний досвід, що накопичений поколіннями людей, народна мудрість і знання, випробувані часом.

Майбутнє – за екологічним, органічним сільським господарством. Усвідомлюючи важливість цього питання людство не тільки покращує рівень, тривалість і якість свого життя, але і залишає гарний багаж для наступних поколінь.

Бібліографія:

1. Агроекологічні висоти Семена Антонця (1935-2025) [Текст] : монографія / упоряд. В. М. Писаренко, Г. І. Шарий, П. В. Писаренко, В. М. Самородов ; за ред. В. М. Писаренка. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2025. 106 с.
2. Писаренко В. М. Система органічного землеробства агроеколога Семена Антонця / В. В. Писаренко, А. С. Антонєць, Г. В. Лук'яненко, П. В. Писаренко; наук. ред.. Писаренко В. М. Полтава, 2017. 124с.

СТАЛИЙ РОЗВИТОК – ГЕОПОЛІТИЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ

Шарий Г. І.

Громадська спілка «Полтавське товариство сільського господарства»

Екологічні проблеми на землі набувають планетарного масштабу, посилені діями країн, військова агресія яких переростає в екоцид планетарного масштабу, а антропогенний вплив (слід людини) перевищує несучу і відновлювану здатність екосистем планети, як спроможність стало надавати екологічні послуги.

Антропогенне навантаження на екосистему планети перевищує у 2 рази несучу відновлювальну здатність локальних екосистем, та поглиблює негативні кризові екологічні явища.

Тільки безперервна освіта людства, ментальна переорієнтація суспільних цінностей, що підкорені цілям сталого розвитку збереже людство на стежці екоеволюції.

В екологічному сенсі термін сталий розвиток, визначено як розвиток, що задовольняє нинішні покоління, не загрожуючи майбутнім.

Комісія ООН у 1987 рік, що отримала назву, – «Комісія Брутланд» сформувала (1984-1987 рр.) доповідь – книгу: «Наше спільне майбутнє», де визначена головна теза і ціль розвитку людства «Довкілля – місце нашого життя,